

Mustafa Kara*

Yunus, Mevlana ve Hacı Bektaş'ın Yaşadığı Yüzyıla Genel Bakış

*Erenler buna kalmadı vardı yoluna durmadı
Hakk'ı gerçek sevenlere cümle âlem kardeş gelir
Yunus Emre*

1. Giriş

Tarihî şahsiyetleri bütün özellikleriyle tanıyabilmek, fikirlerini yerli yerine oturtabilmek, sevdalarını kavrayabilmek ve dolayısıyla ibret alabilmek için yaşadığı yüzyılın şartlarını yakından bilmek, teneffüs ettiği siyasî ve kültürel coğrafyanın özelliklerini derinlemesine kavramak gerektiği bilinmektedir. Aksi hâlde hakkında değerlendirmelerde bulunduğumuz zatları bugünkü şartlarda bizimle birlikte yaşayan bir insan olarak ele alıp değerlendirme yoluna gidilir ve ona göre hükümler verilirse gerçekleri yakalamak çok zorlaşır. Bugünkü mantığımızı göre izah edemediğimiz bazı düşüncelerini atlayarak veya günümüze uyarlamak için yanlış tevیل ederek işin içinden çıkmaya çalışmak bizi başka yanlışlara sürükleyebilir. Büyük şahsiyetleri yanlış ve eksik tanımanın büyük bir mesuliyeti var. O

da, ona düşünmediği bir şeyi nispet etmemizdir. Onun sözlerini yanlış aktarmamızdır. Bir anlamda emanete ihanet etmemizdir. Bir başka zararı ise "tarihten ibret alma"nın yollarının kapatılmış olmasıdır. Çünkü hayallerden/yanlışlardan/çarpıtılmış görüşlerden değil gerçeklerden ibret alınır.

Eser, fikir, farklı üslup, bakış tarzı, espri ve yorumlarıyla geçen sekiz asrı derinden etkileyen insanlardan biri de şüphesiz Yunus Emre'dir. Bu yazıda Derviş Yunus'un yaşadığı yüzyılı bazı meslektaşlarıyla birlikte değerlendirerek onu daha doğru anlamının yollarına işaret edilmeye çalışılacaktır.

Güzel bir tesadüf eseri olarak bu sene (2021) UNESCO şemsiyesi ile Yunus Emre ile birlikte aynı yüzyılın insanı Hacı Bektaş Veli ve Ahi Evran'ı da anıyoruz.

*Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

1320 tarihinde bu coğrafyada vefat eden Yunus ve onun gibi düşünen meslektaşları kâinatta olup biten olaylara "tecelli" diye bakarlar, can sıkıcı olanlarına "celâlî" gönül açıcı olanlarına "cemâlî" adını verirler.

XIII. yüzyıla bu açıdan bakıldığında görülen "manzara"lar şöyle özetlenebilir:

2. Celâlî Tecelliler

I. Haçlı Savaşları:

XI. yüzyılın sonlarında Avrupa dünyasının "Kudüs'ü kurtarma" sloganı ile Müslüman Türkler'i Anadolu'dan atmak ve bütün Ortadoğu'yu ele geçirmeyi amaçlayan siyasi, askeri harekât, İslam dünyası için pek çok sıkıntılara sebep olmuştur. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan sonra da devam eden bu "tecelli"nin hızı, Ehl-i salîb'in, 1396'da Niğbolu'da 1444'de Varna'da aldığı yenilgilerden sonra kesilmiştir.

Haçlı Seferlerinin Tarihleri

1. 1096, İznik ele geçirilip yağmalandı (1097). Urfa'da Haçlı devleti kuruldu (1098). Antakya Haçlıların eline geçti (1098). Kudüs'e girildi. Katliam yapıldı (1099).

2. Urfa 1144'te tekrar fethedilince Haçlılar yeni bir sefere karar verdiler (1146). Selçuklular İznik'te Haçlıları hezimete uğrattı (1147).

3. Kudüs'ün 1187'de Selahaddin-i Eyyubî tarafından yeniden fethedilişi yeni bir Haçlı seferine sebep oldu (1189).

4. Papanın teşvikiyle başlayan bu seferde İstanbul yağmalandı. Atlarıyla Ayasofya'ya giren Haçlıların katliamını dindaşları olan tarihçiler dahi utançla anlatmışlardır (1203).

5. Haçlı seferleri için çocuklardan ordular meydana getiren, yeni vergiler koyan, günahların affını vadeden, Müslümanlara askerî malzeme satışını ya-

saklayan Batılılar 1217'de yeniden faaliyete geçti.

6. İmparatorlarla papalar arasındaki tartışmalardan sonra 1227'de yeni bir sefere karar verildi.

7. 1248, Memlûk Sultanı Baybars'ın direnciyle karşılaştılar.

8. 1270, Afrika/Kartaca'ya çıktılar. Salgın hastalıklar sebebiyle geri döndüler.

9. 1365, İskenderiye yağmalandı. Katliam yapıldı.

II. Moğol İstilasası:

İslam dünyasının üzerine Batı'dan gelen Haçlı kasırgası bitmeden Doğu'dan başka bir afet hızla gelmeye başladı. Cengiz Han'ın komutasındaki Moğol ordusu ile Harizmşahlar arasında 1218'de başlayan bu mücadele uzun yıllar devam etmiş, Çin'den Akdeniz'e kadar uzanan bu işgal İslam dünyasını adeta "silindir" gibi ezip geçmiştir. Askerlerin/tebeanın yanında Necmuddin-i Kübra, Feriduddin-i Attar gibi pek çok mutasavvıfın şehit olmasına, sanat ve kültür eserlerinin yok olmasına sebep olan Moğol istilasası, dünya tarihindeki "celâlî" tecellilerin en büyüklerinden olmalıdır. "İslam medeniyeti niçin geriledi, niçin çöktü?" sorusuna cevap arayanların önemle işaret ettikleri olaylardan biri de budur. Hatta şöyle bir söz de vardır: "Bu istila Hz. Peygamberden önce olsaydı Kur'an-ı Kerim ondan bir vesile ile bahsedirdi."

Bir rivayete göre Mevlana ailesinin Belh'ten Konya'ya gelmesinin sebebi de söz konusu bölgedeki gerginliklerle ilgilidir. Yunus'un literatüründe ise Moğol kelimesi yoktur, onun yerine Tatar vardır:

*Aşkın çeri saldı benim gönlüm evi iklimine
Cânımı esir eyledin nider bana yağdı Tatar*

*Okursun tasnif kitap nice Bina ve İrâb
Havf u recâ sende yok öyle ki bir Tatarsın*

*

*Ol budakta biter iman iman bitse gider
gümân
Dün-gün işim budur hemân nefsim bir
Tatar oldum*

Budist/Şamanist/Moğol celâlî tecellisi-
nin içinden doğan dikkat çekici bir gül
de Gazan Mahmud Han'dır. 1295'te yüz
bin Moğol askeriyile birlikte Müslüman
olan ve 1304 yılında Tebriz'de vefat
edinceye kadar İlhanlı devletinin tah-
tında oturan Gazan Han ile birlikte bu
coğrafyada gönüllerin fethine yönelik
farklı ve tatlı bir rüzgâr esmeye başla-
mıştır denebilir.

III. Babailer Hareketi:

Doğu ve Batı'dan gelen bu sıkıntılar
Anadolu topraklarında yaşayan in-
sanları derinden etkilediği gibi iç isyan
ve kargaşalıkları da beraberinde ge-
tirmiştir. Siyasi düzenin bozulması bazı
insanları yeni arayışlara sevk etmiş, za-
yıflayan devlet otoritesi muhalif çevre-
lere uygun zeminler hazırlamıştır. Bun-
ların en meşhuru "Babailer isyanı" diye
tarihe geçen ve Orta Anadolu bölgesi-
ni tesiri altına alan harekettir.

Hareketin lideri Baba İlyas Horasanî
(öl.637/1240) de Moğol istilası sebebiyle
Selçuklu ülkesine gelmiş olan Vefâiy-
ye tarikatına mensup bir dervîştir. Bu
tarikat 1107'de vefat eden Ebu'l-Vefâ
Bağdâdî'ye nisbet edilen bir tasavvufî
yoldur. Selçuklu Sultanı II. Giyaseddin
zamanında başlayan isyan, devleti zor
durumda bıraktıysa da Baba İlyas'ın
Amasya Kalesi'nde yakalanıp idam
edilmesi, hareketi yönetmek üzere gö-
revlendirdiği halifesi Baba İlyas'ın da
Kırşehir yakınlarında öldürülmesiyle
hareket sona ermiş oldu. Fakat unut-
mamak gerekir bu tip hareketlerde

mağlup olan taraf hemen tarih sahne-
sinden çekilmez. Farklı coğrafyalarda
farklı kisvelerle görülebilir.

Babaîler, dinî hassasiyetleri tam olan
Ortodoks bir kitlenin hareketi mi yok-
sa heterodoks kitlelerin bir başkaldırısı
mıdır konusunda tarihçiler henüz ortak
bir karar verebilmiş değillerdir.¹ Ama
öyle anlaşılıyor ki yeni Müslüman ol-
muş, konargöçer hayat sebebiyle yer-
terli dinî bilgisi olmayan insanları gergin
ortamlarda bu tip hareketlere sevk et-
mek daha kolay olmaktadır.

3. Celâlî İçre Cemâl

Mevlana'nın meslektaşlarına göre
kâinatta ortaya çıkan bütün celali te-
celliler aynı zamanda cemâlî tecellileri
barındırırlar. Bu tespit şu ayette ifade
edilen gerçeğe de bağdaştırılabilir:

*"...hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için
hayırlı olabilir, hoşunuza giden bir şey
de sizin için şer olabilir. Allah bilir, siz bil-
mezsiniz." (Bakara, 2/216)*

Malatya doğumlu Niyazî-i Mısrî ise bu
hakikati gül ve diken (har) benzetme-
siyle XVII. yüzyılda şöyle anlatıyor:

*Cemali zâhir olsa tiz celali yakalar anı
Nerde bir gül açılrsa yanında har olur
peyda*

Şimdi söz konusu celali dikenlerinin yanın-
da açılan cemâlî güller nelerdir? Sorusuna
cevap arayalım. Bu konuda farklı yorum-
lar ve tasnifler yapılabilir. Burada olay
üzerinden değil de insan örneği üzerinden
gidilerek üç "gül"den bahsedilecektir.

Muhyiddin İbn Arabî /Bosnevî

Tasavvufî düşüncenin en önünde olan
sufilerden biri İbn Arabî'dir. Haçlı se-
ferlerini hazırlayanların tam ortasında
bugünkü İspanya topraklarında 1165

¹ Konu ile ilgili Fransa'da doktora tezi hazırlayan A. Yaşar Ocak ile Mikail Bayram arasında karşılıklı değerlendirmeler vardır. Bu iki kelimenin Türkçe tam karşılığını bulmak zordur. Sünnî/gayri sünnî olarak da manalandırılmaktadır.

yılında dünyaya gelen İbn Arabî daha sonraki yıllarda Anadolu'ya gelmiş, Konya'da kalmış, asrın yıldız şahsiyetlerinden Sadreddin Konevî'yi yetiştirmiş, hayatının son senelerini Şam'da geçirmiş ve orada vefat etmiştir (638/1240). Arapça olarak kaleme aldığı yüzlerce eser, özellikle Fusûsu'l-Hikem ve Fütûhatu'l-Mekkiyye o gün bugün sadece Müslümanların değil bütün insanların gündeminden hiç düşmemiştir.² Bir diğer ifade ile onun eserlerini, Haçlı seferlerini ve Moğol hareketlerini yönlendirenlerin torunları da okumuşlar ve okumaktadırlar.

Bu tecellinin Yunusça "şifre"si şudur:

*Adımız miskindir bizim düşmanımız kindir
bizim
Biz kimseye kin tutmayız kamu âlem
yârdır bize*

Fususu'l-Hikem'in Türkçe tercüme ve şerhleri vardır. İlk Türkçe şerhlerden biri de kabri Konya'da olan bir Batılıya aittir: Abdullah Bosnevî. Cumhuriyet Dönemi'nde tamamlanan, Mustafa Tahralı ve Selçuk Eraydın tarafından yeni

harflere aktarılan Ahmet Avni Konuk şerhi basılmıştır. Futuhâtü'l-Mekkiye ise ilk defa bütün olarak Ekrem Demirli tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Yunus'un Divan'ında Mevlana'nın ismi geçerse de İbn Arabî'nin geçmez.

*Mevlana Hüdâvendigâr bize nazar kılalı
Onun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır*

Bizzat Anadolu'ya geledilerse de yaktıkları ilim ve hikmet ışığı, Endülüs sahillerinden Akdeniz sahillerine oradan bütün dünyaya ulaşan başka zatlar da vardır. 1064'te vefat eden İbn Hazm, 1141'de Merakeş'te vefat eden Mehâsinü'l Mecâlis yazarı İbnü'l-Arif, 1185'te vefat eden Hay b. Yekzan'ın sahibi Filozof Hekim İbn Tufeyl, 1198'de vefat eden Filozof Fakih ve Hekim İbn Rüşd bunların başında sayılmalıdır. 1270'te Mekke'de vefat eden İbn Sebîn de Endülüslüdür.

Mevlana Celaleddin Rumî /Hacı Bektaş Veli

Haçlı dikeninin gülü İbn Arabî olduğu gibi Moğol afetinin içindeki rahmet

² Ekrem Demirli Sadreddin Konevî'nin bütün eserlerini Türkçeye tercüme etmiştir.

deryası Mevlana'dır. Türkistan bölgesinden Arabistan'a gidip hac ibadetinden sonra Diyar-ı Rum'a ailesiyle birlikte gelen Mevlana önce Larende/Karaman'da konaklamış, daha sonra Konya'ya gelmiş ve orada vefat etmiştir (671/1273).

Eserlerini Farsça kaleme alan Mevlana, özellikle Mesnevi ve Divan-ı Kebir'ile yaklaşık sekiz asırdan beri dünyanın dört bucağında okunmakta ve tanınmaktadır. Onun bu uluslararası şöhretinin son tecellilerinden biri de doğumunun 800. yılı münasebetiyle 2007 yılının UNESCO tarafından "Mevlana Yılı" ilan edilmesidir.³ Mesnevi de birçok kişi tarafından tercüme ve şerh edilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde bu kültüre omuz verenlerin başında Ahmet Avni Konuk ve Abdülbaki Gölpinarlı'yı anmak gerekir. Özet olarak âşıkla maşukun hikâyesini anlatan Mesnevi'nin son manzum tercümesi Ahmet Şahin tarafından yapılmıştır.

Yetmiş iki milletin sevgilisi kimdir? Sorusuna Yunus'umuz cevap veriyor:

*Yetmiş iki milletin hem ma'sukı ol durur
Aşık-ı ma'sukundan ayırmaklık fâl değil*

Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Mesnevi'yi yaklaşık otuz dile çevirtip bastırmış, dünyanın muhtelif ülkelerinde yaşayan Mevlana hayranlarına armağan etmiştir.

Hacı Bektaş Veli'nin hayatı hakkında bildiklerimiz Mevlana kadar detaylı değildir. Ona nispet edilen eserlerin ona aidiyetini akademisyenler tartışadursun, onun mayaladığı fikir ve düşünceler bu topraklarda yaşamaya devam etmektedir. Yesevî kültüründe var olan dört kapı kırk makam anlayışı Hacı Bektaş Veli'de de vardır: Şeriat, tarikat, marifet, hakikat. Şeriat kapısının on makamı şun-

lardır: iman, İslam, ilim, ihsan, evlenmek, helal yemek/giymek, ehlişünnete uymak, şefkat ve merhamet, helal kazanmak ve faizden uzak durmak, iyi olanı emretmek, kötü olanı yasaklamak.

Mevlâna Celaledin her yıl aralık ayında Konya'da anıldığı gibi her yıl ağustos ayında da Hacı Bektaş Veli, ismini taşıyan ilçede anılmaktadır. Aynı kafilenin rehberlerinden biri de Âşık Yunus'tur. Anadolu'nun muhtelif yerlerinde bulunan "makam"larından aşıklara seslenmektedir. Ama unutmamak gerekir ki büyükleri anmak kolaydır, anlamak zordur, emek vermek, ter dökmek, bir bileni bulmak gerekir.

Yunus Emre/Âşık Paşa

Bilindiği gibi İslam medeniyetinin üç "ana" dili vardır: Arapça, Farsça, Türkçe. Selçuklu devleti için büyük bir sıkıntı teşkil eden Babailer hareketi içinde büyüyen "gül" ise Yunus Emre'dir. Bu medeniyetin üçüncü dilini kullanarak aynı gönül felsefesini insanlara anlatan Bizim Yunus, tasavvufi düşüncenin bütün "derin"liklerini manzum olarak terennüm etmiş, inciyi bulmak isteyenlere rehberlik yapmıştır.

*Yoldaş olalım ikimiz gel dosta gidelim
gönül
Hâldaş olalım ikimiz gel dosta gidelim
gönül*

*Gerçek erene varalım Hakk'ın haberin
soralım
Yunus Emre'yi alalım gel dosta gidelim
gönül*

XIII. yüzyıla tasavvuf kültürü açısından da bakmak gerekir. Yukarıda ismi zikredilen üç mutasavvıfın eserleri zirve kabul edilmektedir. Bu doğrudur. Ancak bu kendilerinden önceki altı asırda kurulup gelişen, eser ve kurumlarla ol-

³ Özellikle son kırk yılda Konya Belediyesi ve Valiliği güzel eser ve araştırmaların yayınlanmasına vesile oldukları için teşekkürle yâd etmek gerekir.

Hacı Bektaş-ı Veli Türbesi – AA

gunlaşan tasavvufî hayat ve düşünce-
nin zirvesidir. Dolayısıyla şu söylenebilir:
Haris Muhasibî'nin er-Riaye, Ebu Nasr
Serrac'ın el-Luma, Ebu Talib Mekkî'nin
Kûtu'l-Kulûb, Kelebâzî'nin Taarruf'uyla
başlayıp Kuşeyrî'nin Risale'si ve Ga-
zalî'nin İhya adlı eseriyle kemâl nokta-
sına ulaşan Arapça tasavvuf klasikleri
bu sentezin birinci ayağıdır.⁴

Abdullah Herevî'nin, Hucvirî'nin, Se-
nai'nin, Feriduddin-i Attar'ın Farsça
eserleri olmasaydı Mesnevî'nin oluş-
ması zor olacaktı. Tıpkı bunun gibi Ah-
med-i Yesevî ile başlayan ve yeni Müs-
lüman olmuş Türklere ilâhî aşk dersleri
veren Türkçe Hikmet⁵ geleneği Yunus'u
hazırlayan ortamın en önemli sebeple-
rinden biri olarak ele alınmalıdır. Meş-
hur tabiriyle unu, suyu, tuzu, şekeri ha-
zırlanan tasavvufî düşünceyi "helva"
hâline getirmek Arapça, Farsça, Türk-
çe yazan bu üç büyük gönül adamına
nasip olmuştur.

*İşte bu evliyalar
Unu tuzu bulanlar
Gönül ihyası için
Helvayı kavuranlar*

*Sineleri yanıktır
Hepsi Hakk'a tanıktır
Gönülleri açıktır
Hevâyı savuranlar*

Mevlanâ'nın vefat ettiği yıl Kırşehir'de
doğan Âşık Paşa, Yunus'un vefatından
on sene sonra tamamladığı 12.000 be-
yitlik Garibnâme isimli eseri üçüncü di-
lin bu topraklardaki tapu senetlerinden
biridir. Oğlu Elvan Çelebi'nin 1333'te
tamamladığı Menâkıbu'l Kudsiye isimli
eseri, Babailer hareketine ışık tutan en
eski ve en önemli kaynaklardan biridir.
Bu aileden gelen Tarihçi Âşıkpaşazâ-
de ise bize Tarih'inde, o günkü Anado-
lu topraklarının maddî ve siyasî yapısı
hakkında bilgi verirken manevî atmos-
ferini meşhur dörtlü tasnif ile özetle-
miştir: Ahiyân-ı Rum, Gâziyân-ı Rum,
Abdalân-ı Rum, Bâciyân-ı Rum. O gün
bugün bu tasnif kullanılmaktadır: Ana-
dolu Ahileri, Gazileri, Abdalları, Bacıları.

Diğer Güller

Haçlı zulmü, Moğol işgali ve diğer celâlî
tecellilerin arasında Mevlana'nın ya-
şadığı yıllarda gönül coğrafyamızda
yetişen ve farklı dillerdeki eserleriyle/
risaleleriyle/sohbetleriyle sekiz asırdır

⁴ Bu eserlerin hepsi Türkçeye çevrilmiştir.

⁵ Divân-ı Hikmet'in son neşri Mahur Tulum tarafından Mısır nüshası esas alınarak 2019'da yapılmıştır.

bizi ve bütün insanlığı besleyen gönül adamlarından bir kısmının adını ve-fat tarihiyle birlikte sıralamak bize bu "muhteşem koro" ile ilgili bir fikir verecektir:

Ruzbihan Baklî Şirazî	1209
Feriduddin Attar	1220
Necmuddin Kübrâ	1221
Abdüselâm b. Meşîş	1228
Bahauddin Veled	1228
Şihabuddin Suhreverdi	1234
İbn Fârîz	1235
Evhaduddin Kirmanî	1237
Burhanuddin Tirmizî	1244
Şemsuddin Tebrizî	1247
Necmuddin Daye	1256
Ebulhasan Şazeli	1258
Ahi Evran	1261
Hacı Bektaş Veli	1271
Sadrudin Konevî	1273
Ahmed Bedevî	1278
Fahrudin Irakî	1289
Mueyyiduddin Cendî	1291
Sadi Şirazî	1291

4. Meşrep Farklılıkları

Gönül erlerinin yapıp ettikleri anlatılırken itiraf edelim ki bazen kastı aşan ifadeler kullanılmaktadır. Bu insanlar tanıtılırken melek gibi varlıklar olduklarını, kendi aralarında hiçbir tartışmanın olmadığını vehmettirecek ifadeler kullanıldığı söylenmelidir. Hâlbuki bu insan yaratılışına aykırıdır. Onların da anlaştığı, anlaşamadığı, farklı açılardan baktığı konular vardır. Mesela sema' konusunda sûfîlerin görüşleri nedir? diye bir başlık açılırsa söz epeyce uzar gider. Bu neşve farklılıkları konusunda Yunus düşüncelerini şöyle aktarıyor:

*Bu sema'a girmeyen sonuna pişman olur
İrişür bizimile serteser düşman olur
Dosttur bizi okuyan üstümüze şakıyan
Şimd'üç buçuk okuyan derin danışman olur
Danışmanın cahilli onamaz dervişleri
Dervişile danışman yavlak erişgen olur*

*Bir nicenin gönlüne şeytanlar dolup durur
Erenler sema'ına bunlar gülüşken olur*

Abdülbakî Gölpinarlı gibi bazı kültür tarihçileri mesela İbn Arabî ile Mevlana arasında bir meşrep farklılığının olduğunu ve belli konularda anlaşamadıklarını bunun için eserlerinde farklı üslupları benimzediklerini ispat edilmeye çalışırlar. Mesnevi'yi Fusûsu'l Hikem gözlüğü ile şerh eden Rusûhuddin Ankaravî tenkit edilir.

5. Sonuç: Vebal Kimin Boynunda?

Tekrar celâlî tecelliye gelelim. Haçlıların ve Moğolların zulüm, şiddet ve cinneti yaktı, yıktı, yok etti ama neticede geldi, geçti. Bu gönül insanların eserleri ise sekiz yüz senedir rahmet, şefkat ve muhabbetin bayraktarlığını yaptı, yapıyor, yapacak. Tahrip olmuş gönülleri tamir etti, ediyor, edecek. Fetret Dönemi'nden sonra Çelebi Sultan Mehmed⁶ tarafından yaptırılan Bursa Yeşil Cami'nin "amel-i üstadân-ı Tebriz" olan çini mihrabına işlenmiş Farsça beytin anlamı çok katmanlıdır:

*Pendâşt sitemger in sitem bâ men kerd
Der gerden-i o bemand u ber men be-
gozeşt*

"Bana yapılan zulüm geçip gitti ama vebali onun boynunda kaldı"

Burada celal-cemal dengesi açısından siyasî bir gelişmeye de dikkat çekilebilir. Bu yüzyılda İslam medeniyet tarihinde kalıcı izler bırakan devletlerinden biri olan Selçuklular, sona doğru giderken "kül"lerinden Osmanlı devleti doğacak ve beylikler arasından sıyrılarak meşaleyi üç kitada zevkle ve şevkle taşıyacaktır.

Son mühim soru şudur: Bu gönül adamlarının ortaya koyduğu düşünceleri anlayabiliyor muyuz? Onların yolundan gidebiliyor muyuz? Yoksa anlamaktan çok anmakla mı günümüzü gün edi-

⁶ Annesi Devlet Hatun Mevlana'nın torunudur. Kabri Bursa'dadır.

yoruz? Onların yoluna girmekten çok kendi işlerimizi yoluna koymak için onlardan yana mı gözüküyoruz? Aklımız istikrardan yana mı istismardan yana mı? Gerçekten bütün kapılarımızı, gönümüzün pencerelerini aşk ve tevhid için âşık ve muvahhid insanlara açabiliyor muyuz?

Söylemek gerekir ki çağdaş celâlî tecelliler yani kapitalizm, materyalizm, sekülerizm bu membalardan doya doya içmemizi engellemekte, hem de temel espriyi gözden kaçırmamıza sebep olmaktadır. Yukarıda ifade edildiği gibi bu celâlî kasırgaların içinde mutlaka cemâlî meltemler de vardır. Fakat bunları arayıp bulmak, gönül gözüyle okumak veya dizlerinin dibine çökmek, söz ve sohbetlerini can kulağıyla dinlemek de bu hengâmede çok az insana nasip olmaktadır. Susuzluktan kavru lanlar da bazen "serap"ları su zannetmekte, boşu dolu görmekte, yanlış doğru zannetmekte ve kaç yaparken göz çıkarmaktadır. Bu yanlışlar silsilesi susuzluğu daha çok arttırmakta, suyu arayan insan ile insanı arayan su bir türlü buluşmamaktadır.

Çare, Mevlana'nın diliyle söylenirse Hz. Kur'an'ın kulu kölesi olmak, Hz. Muhammed'in yolunun tozu, bendesi olmak ve dolayısıyla Hz. İnsana âşık olmaktan geçiyor. Böylece cemal içindeki celali, celal içindeki cemali görerek kemale doğru emin adımlarla yol alınabilir.

Bunun için aşkla yola düşmek gerek... Yunus'un farklı üslubunu, sorduğu sorularla anlamaya çalışalım:

*Âşık midir ol maşûk için vermeye cânı
Âkil midir ol dünya ile isteye anı
Âdem midir ömrünü kullukta geçirmez
Ârif midir ol anlamaya sûd u ziyânı
Âlim midir ol ilmine lâyıık ameli yok
Câhil midir ol aşka sata iki cihanı
Âbid midir ol işlemedi tâat u ihlas*

*Fâsık dimenüz kerdözünü suçlu bileni
Esrik midir ol kadehi nûş etmedi dosttan
İyi dimenüz gafletile nefse uyanı
Gönül müdür ol hikmeti kılmadı tefekkür
Ya göz midir ol yaş yerine dökmeye kanı
Miskin Yunus'un sermayesi yoktur İlâhî
İllâ sevicidir seni aşkıyla seveni*

Son yüzyıl itibariyle Yunus'un eserleri için göz nuru döken, onu toplumun gündemine taşıyan öncü büyüklerimiz isimlerini sıralayarak-vitrinlerde gözükmeyen isimsiz kahramanlarla birlikte- hepsini rahmetle analım:

*Fuat Köprülü
Burhan Toprak
Abdülhakî Gölpınarlı
Nurettin Topçu
Faruk Kadri Timurtaş
Naci Kasım
Mehmet Kaplan
Halim Baki Kunter
Cahit Öztelli
Sabahattin Eyuboğlu*